

ВИЩА ФАРМАЦЕВТИЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ

Лисенко О.Ю.

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, м. Київ, Україна

Ключові слова: вища фармацевтична освіта, провізор, неперервна професійна підготовка провізорів, кадрове забезпечення фармацевтичної галузі, оптимізація системи фармацевтичного забезпечення.

Впродовж останніх десятиріч фармацевтична галузь, як невід’ємна складова сектору охорони здоров’я, здобула значного науково-практичного розвитку, зумовивши нагальну потребу трансформації національної системи лікарської допомоги у соціальноефективну систему фармацевтичного забезпечення населення України шляхом оновлення методології підготовки фармацевтичних кадрів відповідно до концепції прийнятої світовим співтовариством “освіта впродовж життя”. Саме тому, актуальним постає дослідження процесу фахової підготовки провізорів з урахуванням національних особливостей та міжнародного досвіду функціонування фармацевтичних освітніх систем [3, 5, 8, 11, 16, 23].

Стан фармацевтичного забезпечення, що розглядається сьогодні як соціальний індикатор суспільного прогресу, потребує особливого комплексу реформ кадрового вдосконалення, зокрема переорієнтації наукового пошуку провізорів на профілактику захворювань, а не на їх лікування, зумовлюючи необхідність якісної перебудови міжнародних освітніх стандартів у галузі охорони здоров’я [9, 13, 23].

В контексті міжнародної гармонізації фармацевтичної освіти, все більш доцільною постає практика щорічного проведення регіональних та міжнародних з’їздів на тему: “Місце і роль фармації в системі охорони здоров’я”, започаткованих Всесвітньою організацією охорони здоров’я (ВООЗ) у 1988 році, з метою постійного вдосконалення національних освітніх систем відповідно до сучасних світових тенденцій розвитку фармацевтичної галузі [22, 25].

Однак, глобальну стандартизацію фармацевтичної освіти було розпочато після затвердження ВООЗ положення “Належної практики фармацевтичної освіти” (GPEP), в якому визначено необхідний мінімум навиків та обов’язків фармацевтичних працівників за основними напрямками діяльності, відповідно до вимог світового науково-технічного розвитку, а також потреб системи охорони здоров’я на місцевому, національному, регіональному та міжнародному рівнях [2, 10, 14].

Проте, незважаючи на комплексність заходів спрямованих на уніфікацію вищої освіти, зокрема, залучення до реалізації положень Болонської декларації 48 з 52 європейських країн, у системі професійної підготовки провізорів продовжують чітко вирізнятися три історично сформовані освітні групи, що характеризуються значни-

ми розбіжностями щодо кількісного наповнення навчальних програм (табл. 1):

- Група Центральної, Східної Європи та Скандинавії (в основу покладено хімічні науки);
- Франко-італо-іспанська група (переважають медико-біологічні дисципліни);
- Група Великої Британії (профілюючими є медико-фармацевтичні дисципліни) [24, 25].

В Україні впродовж останнього десятиріччя активно відбувається процес гармонізації вищої фармацевтичної освіти зі збереженням національних особливостей, що відображено: в Указах Президента України від 04.07.2005 р. № 1013/2005 “Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні”, від 20.03.2008 р. № 729-IV, від 04.02.2005 р. № 2426-IV; наказах Міністерства охорони здоров’я України від 24.02.2000 р. № 35 “Про затвердження положення про особливості ступеневої освіти медичного спрямування

Основу державної стратегії підвищення ефективності вітчизняної фармацевтичної освіти та конкурентоздатності наукових досліджень відображено у Концепції розвитку фармацевтичної освіти в Україні, що містить програмні завдання щодо формування системи підготовки фахівців:

- поетапне впровадження ступеневої підготовки фармацевтичних кадрів, а також систем забезпечення якості навчального процесу;
- забезпечення моніторингу та контролю якості фармацевтичної освіти;
- запровадження кредитно-модульної організації навчання з обліком трудомісткості навчальної роботи студентів на основі Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS);
- розширення академічної мобільності викладачів та студентів;
- спрощення професійного визнання кваліфікацій шляхом використання Додатку до диплома, рекомендованого ЮНЕСКО;
- створення банку даних фахівців з фармації та організації єдиного галузевого інформаційного простору;
- введення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти;
- забезпечення розвитку клінічного напрямку у системі підготовки провізорів загального профілю для

Кількісне наповнення навчальних програм підготовки фармацевтичних фахівців у ВНЗ Європи

Назва дисципліни	Група країн		
	Центральної, Східної Європи та Скандинавії	Франко-італо-іспанська	Великої Британії
Хімічні науки	46 %	26 %	23 %
Біологічні дисципліни	12 %	25 %	25 %
Клінічна фармакологія	10 %	30 %	36 %

підвищення якості медикаментозної терапії та проведення належної фармацевтичної опіки відповідно до вимог GPP (Good Pharmacy Practice);

- створення сучасних умов матеріально-технічного та інформаційного забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців фармацевтичної біотехнології для прискорення формування біотехнологічного сектору у фармацевтичній галузі України [2-4, 10, 15].

Тобто, постає необхідним формування нової тотальної моделі фармацевтичної освіти, що відобразить сучасний стан соціально-економічних перетворень в Україні, забезпечуючи інтеграцію у міжнародне освітянське товариство, висуваючи принципово нові вимоги до сучасних фахівців фармацевтичної сфери [21].

З 2010 року, в рамках стандартизації вищої фармацевтичної освіти та реалізації засад Болонської декларації, в Україні було розпочато підготовку майбутніх провізорів за кредитно-модульною системою організації навчального процесу, що дозволяє якісно змінити підхід до виконання студентом самостійної роботи, забезпечуючи розвиток здібностей та обдарованості молоді, підвищуючи рівень відповідальності та ініціативи майбутніх провізорів; забезпечує логічність послідовності викладання дисциплін, відповідно до затвердженого інтегрованого плану, за циклами підготовки: гуманітарної, соціально-економічної, природничо-наукової, професійної та практичної [2, 6, 12, 17].

Відповідно до нового Навчального плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” кваліфікації “провізор” у вищих навчальних закладах України IV рівня акредитації затвердженого наказом Міністерства охорони здоров’я України від 07.12.2009 р. № 930, загальна кількість академічних годин становить 2160 на рік, термін навчання (на очному відділенні) – 5 років, що дорівнює 300 кредитам, в перерахунку 1 кредит – 36 академічних годин; тижневе аудиторне навантаження студента становить в середньому 30 навчальних годин; обсяг самостійної роботи – близько 50% від загального, що відповідає тривалості навчання у більшості європейських країн: Німеччині, Бельгії, Швеції, а також Росії. Однак, у Франції та Голландії – термін навчання для майбутніх фармацевтів становить 6 років, у Великій Британії, в рамках здобуття вищої фармацевтичної освіти, передбачено профільне навчання впродовж чотирьох років, після дворічної базової університетської освіти [2, 17].

Особливістю нового навчального плану з підготовки провізорів в Україні є відсутність екзаменаційних сесій та впровадження інноваційного методу перевірки знань – модульного контролю за циклами підготовки, що забезпечує повсякчасний моніторинг якості навчальних досягнень студентів, формуючи у майбутніх фахівців підсвідому доцільність проведення контролю функціонування всіх ланок фармацевтичної установи [12, 20].

Для оптимального збалансування навчального навантаження, об’єктивізації контролю знань та забезпечення принципів мобільності та екстратериторіального навчання у вітчизняній вищій школі, запроваджено систему обліку трудомісткості навчальної роботи студентів на основі Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) [2, 3, 10, 15, 17].

Однак, не зважаючи на частково проведену освітню реформу, існуюча система фармацевтичної освіти в Україні все ще залишається віддаленою від практики фахового життя, та не забезпечує, в повній мірі, молодих спеціалістів практичними навичками достатніми для самостійного виконання професійних обов’язків у провідних вітчизняних та зарубіжних фармацевтичних установах.

Значною мірою дана проблема пов’язана з недосконалістю державних програм фінансування підготовки фармацевтичних кадрів, що стає особливо відчутним на фоні стрімких техніко-технологічних процесів трансформації світової та вітчизняної фармації, запровадження нових стандартів у сферах якості, стандартизації, ліцензування і сертифікації фармацевтичної продукції, зокрема галузевого стандарту Міністерства охорони здоров’я України [18]: СТ МОЗУ 42-1.0:2005 “Фармацевтична продукція. Система стандартизації. Основні положення”, адже, у більшості навчальних фармацевтичних лабораторій України наявна освітня матеріально-технічна база зберігається ще з радянських часів і, відповідно, ірраціоналізує комплексний підхід опанування багатьох сучасних фармацевтичних методик у процесі практичної підготовки провізорів [19].

Враховуючи вище наведене стає очевидним, що ефективна реалізація складного комплексу технологічних перетворень освітньої моделі підготовки конкурентоспроможних, цілеспрямованих та здатних до професійного вдосконалення фармацевтичних кадрів можлива лише шляхом створення *комплексної технологічної моделі ефективного управління фармацевтичним сектором галузі охорони здоров’я* (рис. 1) та всіма його складовими підсисте-

Рис. 1. Технологічна модель управління кадровим потенціалом фармацевтичної галузі

мами, що забезпечить розв'язання цілого ряду організаційних, технічних та правових питань, а також забезпечить належне підґрунтя для успішного реформування у змісті, формах і методах неперервної освіти провізорів, з урахуванням найновіших світових досягнень та вітчизняних здобутків [1, 7].

Рецензент: д.пед.н., професор Цехмістер Я.В.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болотов В.А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В.А. Болотов, В.В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8-14.
2. Высшая медицинская школа России и Болонский Процесс (фармацевтическое образование). Выпуск VI / Пальцев М.А., Перфильева Г.М., Денисов И.Н., Чекнев Б.М. – М.: “Издательский дом “русский врач”, 2005. – 256 с.
3. Концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України: наказ МОЗ України № 838 від 18.12.2007 р. Нормативний документ Міністерства охорони здоров'я України. – Офіц. вид. – К., 2007.
4. Концепція реформування системи фармацевтичної освіти в Україні. – Х.: Вид-во НФАУ; Золоті сторінки, 2005. – 32 с.
5. Концепція розвитку вищої медичної освіти в Україні: наказ МОЗ України № 522/51 від 12.09.2008 р. Нормативний документ Міністерства охорони здоров'я України. – Офіц. вид. – К., 2008.
6. Кремень В.Г. Вища освіта України і болонський процес: Навчальний посібник / В.Г. Кремень – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
7. Леха В.М. Стратегічні напрямки розвитку охорони здоров'я в Україні / В.М. Леха (за заг. ред.). – К.: Сфера, 2001. – 176 с.

8. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес. – К.: НМУ, 2004. – 18 с.

9. Москаленко В.Ф. Принципи побудови оптимальної системи охорони здоров'я у сучасному світі. Монографія. – К.: Книга плюс, 2008. – 320 с.

10. Москаленко В.Ф. ECTS – Інформаційний пакет 2007/2008=ECTS – Information Package 2007/2008 / Національний медичний ун-т ім. О.О. Богомольця / В.Ф. Москаленко (ред.), О.П. Яворовський (уклад.). – К.: Медицина, 2008. – 111 с.

11. Москаленко В.Ф. Адміністративні та функціональні реформи в системі охорони здоров'я (аналітичний огляд) / В.Ф. Москаленко (ред.). – Т.: Укрмедкнига, 2000. – 54 с.

12. Москаленко В.Ф. Вища медична освіта і Болонський процес. Навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали. Частина I / В.Ф. Москаленко, О.П. Волосовець, О.П. Яворовський та ін. – К.: НМУ, 2005. – 98 с.

13. Москаленко В.Ф. Вища медична освіта і Болонський процес. Навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали. Частина II / В.Ф. Москаленко, О.П. Волосовець, О.П. Яворовський та ін. – К.: НМУ, 2005. – 112 с.

14. Москаленко В.Ф. Концептуальні підходи до формування сучасної профілактичної стратегії в охороні здоров'я: від профілактики медичної до профілактики соціальної / В.Ф. Москаленко – К.: Авіцена, 2009. – 240 с.

15. Москаленко В.Ф. Особливості вивчення фундаментальних дисциплін на фармацевтичному факультеті / В.Ф. Москаленко, О.П. Яворовський, Я.В. Цехмістер // Теорія та методи навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: Збірник наукових праць. Випуск VI. – Кривий ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2010. – С. 170-173.

16. Москаленко В.Ф. Система професійної безперервної підготовки фахівців для охорони здоров'я України

/В.Ф. Москаленко, М.В. Банчук, Т.Д. Бахтєєва та ін. – К.: Книга плюс, 2009. – 64 с.

17. Навчальний план підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” кваліфікації “провізор” у вищих навчальних закладах України IV рівня акредитації: наказ МОЗ України № 930 від 07.12.2009 р. Нормативний документ Міністерства охорони здоров’я України. – Офіц. вид. – К., 2009.

18. Назаркіна В.М. Наукове обґрунтування аспектів управління соціально-трудовами відносинами у фармацевтичній галузі: Дис. канд. фармац. наук: 15.00.01 / Національна фармацевтична академія України. – Х., 2002. – 212 с.

19. Немченко А.С. Концепція пріоритетного розвитку соціально-ефективної організації фармацевтичного забезпечення населення та впровадження національних стандартів належних практик GDP та GPP / А.С. Немченко, А.А. Котвіцька // Фармацевтичний журнал. – 2006. – № 4. – С. 3-9.

20. Цехмістер Я.В. Формування соціальної відповідальності та ставлення до майбутньої професії у контексті неперервної медичної освіти / Я.В. Цехмістер // Теоретико-методичні проблеми виховання соціальної зрілості учнів шкіл-інтернатів: Науково-методичний

збірник Інституту проблем виховання АПН України. – К.: Інфодрук. – 2000. – С. 226-241.

21. Чайковская Е. Стратегия развития фармацевтической отрасли в условиях оптимизации социально-экономических процессов в государстве / Е. Чайковская // Фармаскоп. – 2005. – № 6-7. – С. 18-19.

22. Черних В.П. Достижения та перспективи розвитку фармацевтичної галузі України: Матеріали VI Національного з’їзду фармацевтів України, 28-30 вересня 2005р., м.Харків / Національний фармацевтичний ун-т / В.П. Черних (ред.кол.). – Х.: НФаУ, 2005. – 1008 с.

23. Шумаєва О.О. Державна стратегія розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров’я: автореф. дис. канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк, 2009. – 20 с.

24. Brennan J. Standards and Quality in Higher Education / J. Brennan (Ed.) / Higher Education Policy Series 37. London: – Jessica Kingsley Publishers, 1997. – P. 34-68.

25. Pharmacy Education a Vision of the Future. A Comprehensive Collaborative Study by Pharmacy Students Worldwide of Essential Developments in Pharmacy Education / – EPSAIPSF, 1999. – 52 p.

ВЫСШЕЕ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В УКРАИНЕ И СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО РЕГИОНА

Лысенко А.Ю.

Национальный медицинский университет
имени А.А. Богомольца
г. Киев, Украина

Резюме. Динамическое развитие фармацевтической отрасли в Украине, как следствие глобальных изменений на мировом рынке труда, прогресса современной фармацевтической и медицинской науки, инноваций в социальной, экономической, правовой и образовательной сферах, обуславливает необходимость реформирования системы подготовки фармацевтических кадров в системе здравоохранения Украины.

Ключевые слова: высшее фармацевтическое образование, провизор, непрерывное образование провизоров, профессиональная подготовка провизоров, кадровое обеспечение фармацевтической сферы, оптимизация системы фармацевтического обеспечения.

PHARMACEUTICAL HIGHER EDUCATION IN UKRAINE AND EUROPE

Lysenko O.Yu.

National O.O. Bohomolets Medical University
Kyiv, Ukraine

Summary. The dynamic development of the pharmaceutical industry in the Ukraine, caused by global changes on the world’s labour market, progress of the global pharmaceutical and medical science, changes in social, economic, legal and educational spaces, requires reforming of training system for the pharmaceutical specialists as a component of health care in Ukraine.

Keywords: higher pharmaceutical education, pharmacist, lifelong learning of pharmacists, pharmaceutical staffing, optimization of pharmaceutical support.